

BĚLOHLÁVEK, A. J. *Ochrana přímých zahraničních investic v energetice.*
1. Vydání. Praha: C.H. BECK, 2011, 448 str. ISBN 978-80-7400-392-9

Vydavatelství C.H. Beck vydalo zaujímavé dielo pre potreby praxe z pera prof. Alexandra J. Bělohlávka. Prof. Bělohlávek popri advokátskej praxi a pedagogickej činnosti zastáva mnohé funkcie, je členom niekoľkých významných zahraničných inštitúcií, združení a komisií. Je prezidentom Svetovej asociácie advokátov The World Association of Lawyers, so sídlom Washington D.C., členom vedenia Bord of governors, Svetovej asociácie právnikov The World Jurist Association (Washington D.C.) a členom IBA (International Bar Association).

Je rozhodcom Rozhodovacieho súdu pri Hospodárskej komore Českej republiky a Agrárnej komore Českej republiky pre vnútroštátne aj zahraničné spory, Medzinárodného rozhodcovského súdu Hospodárskej komory Rakúska, Medzinárodného rozhodcovského súdu pri Obchodnej a priemyselnej komore Rakúska, Medzinárodného rozhodcovského súdu pri Obchodnej a priemyselnej komore Ukrajiny v Kyjeve, rozhoduje spory v rámci právomoci Medzinárodného rozhodcovského súdu ICC (Medzinárodnej obchodnej komory) v Paríži a podľa pravidiel UNCITRAL. Ďalej je tiež členom Švajčiarskej arbitrážnej asociácie (ASA), Rakúskeho združenia pre rozhodcovské konanie, Nemeckého inštitútu pre rozhodcovské konanie (DIS), členom Medzinárodnej obchodnej komory (ICC), predsedom arbitrážnej komisie – ICC (Národný výbor ČR) a pod.

Ide o autora takmer 300 odborných článkov, hlavne z oblasti medzinárodného práva súkromného, procesného, obchodného a finančného ako aj množstva monografií vydaných v zahraničí aj v tuzemsku, pričom publikuje v češtine, angličtine, nemčine, ruštine i ukrajinčine. Takže ide o autora a odborníka, ktorý je odbornej verejnosti známy a jeho publikácie sú žiadané.

Cieľom tejto publikácie je opísať základný právny rámec medzinárodnoprávnej ochrany investícií v oblasti energetiky, vrátane definovania vecného rozsahu energetiky z pohľadu nástrojov pre ochranu investícií na medzinárodnej (nadnárodnej) úrovni. Ide o akési voľné pokračovanie publikácie toho istého autora „Ochrana priamych zahraničných investícií v Európskej únii, ktorá bola vydaná v rôznych krajinách (zatiaľ v slovenčine, poľštine a ruštine) v roku 2010. Energetika je oblasťou špecifickou tým, že ide o jeden z najvýznamnejších investičných sektorov, ktorý je dlhodobo predmetom záujmu najrôznejších investorov. Ide súčasne o investície a o problematiku vskutku globálnu. Jej riešenie z pohľadu medzinárodného práva sa tak v mnohých ohľadoch stáva predmetom každodennej právnej praxe.

Pojmom „energetika“ sa všeobecne rozumejú priemyselné odvetvia zaoberajúce sa získavaním, transformáciou, dopravou a využitím rôznych foriem energie a súvisiace s výskumom a nadväzujúcou infraštruktúrou. Hovoríme o všetkých druhoch energií. Čo do významu ide predovšetkým o výrobu elektrickej energie v elektrárňach a jej distribúciu prostredníctvom prenosovej sústavy, ale aj o ťažbu, distribúciu a využitie uhlia, ropy, zemného plynu, jadrového paliva alebo dreva. Ďalej sa v čiastkových oblastiach jedná napríklad o výrobu a spracovanie propán-butánu alebo o využitie energie vody, vetra, prílivu, odlivu alebo energie geotermálnej. V širšom zmysle zahŕňa aj výstavbu a výrobu energetických zariadení.

Žiadna iná oblasť obchodnej činnosti nie je vystavená takým výkyvom ako energetický sektor. Tam, kde sa stretávajú financie, politika, národná bezpečnosť, privatizácie a ochrana

životného prostredia, dostávajú sa zmluvní partneri rýchlo do právnych sporov. Za účelom ochrany medzinárodných investícií v tejto oblasti bola už 17. decembra 1994 v Lisabone uzatvorená zmluva o energetickej charte.

Energetická charta z roku 1991, tiež známa ako Európska energetická charta, poskytuje politický základ pre proces charty. Charta je stručné vyjadrenie zásad, ktoré by mali podporiť medzinárodnú spoluprácu v oblasti energetiky, na základe spoločného záujmu v oblasti bezpečnosti dodávok energie a trvalo udržateľného hospodárskeho rozvoja. Podnet a formulácia Energetickej charty bola výrazom politického procesu začatého na začiatku 90. rokov minulého storočia, teda v čase, keď koniec studenej vojny poskytoval a odôvodňoval oprávnenú potrebu zaistiť, aby bol vytvorený všeobecne prijateľný základ pre rozvíjajúcu sa energetickú spoluprácu medzi štátmi európskeho kontinentu. Dohoda k Energetickej charte bola vypracovaná na báze Európskej energetickej charty z roku 1991. Kým Charta bola vytvorená ako politická proklamácia podpory energetickej spolupráce medzi Východom a Západom, ECT je medzinárodnou zmluvou, teda záväzným multilaterálnym zmluvným aktom medzinárodného práva, špecificky riešiaci na medzivládnej úrovni spoluprácu štátov v energetickom sektore. ECT tak nadväzuje na Európsku energetickú chartu z roku 1991.

ECT poskytuje mnohostranný rámec pre spoluprácu v oblasti energetiky, ktorý je jedinečný v rámci medzinárodného práva. Je určený pre podporu energetickej bezpečnosti prostredníctvom prevádzkovania viacerých otvorených a konkurenčných trhov s energiou, pri rešpektovaní princípov trvalo udržateľného rozvoja a ich zvrchovanosti nad energetickými zdrojmi.

S vyššie uvedeným všeobecným vymedzením pojmu „energetika“ súvisia aj jednotlivé oblasti právnej regulácie energetických priemyselných odvetví a ich štruktúra, v zmysle využitia všetkých rôznych foriem energie. Základným aktom v oblasti tzv. „energetického práva“ v zmysle zámeru regulácia na poli energetických činností je možné označiť Dohodu o Energetickej charte (angl. „Energy Charter Treaty“ ďalej tiež „ECT“). Hoci všeobecnú definíciu energetiky neobsahuje žiadny predpis, možno aspoň základné pravidlá a identifikáciu pojmov nájsť práve v ECT. ECT totiž obsahuje túto definíciu hospodárskych činností v odvetví energetiky, ktorými sa rozumie:

„hospodárske činnosti týkajúce sa prieskumu, ťažby, rafinácie, výroby, skladovania, pozemnej prepravy, prenosu, distribúcie, obchodu, marketingu alebo predaja energetických materiálov a produktov okrem tých, ktoré sú uvedené v prílohe NI (Energetické materiály a produkty nepoužiteľné na investície pre definíciu „hospodárske činnosti v odvetví energetiky“), alebo hospodárskej činnosti týkajúce sa distribúcie tepla do viacerých objektov. Energetické materiály a produkty sa potom znamenajú položky harmonizovaného systému Rady pre colnú spoluprácu a kombinovanej nomenklatúry Európskych spoločenstiev uvedené v prílohe EM (Energetické materiály a produkty).“

ECT tak vytvára záväzný právny základ pre trvalú hospodársku spoluprácu v energetickom sektore. Ide o prvú mnohostrannú zmluvu o ochrane investícií v zmysle záväzného prameňa medzinárodného práva. Významným cieľom ECT je podpora zahraničných investícií a ochrana pred politickými rizikami, ako je napr. vyvlastnenie alebo diskriminácia. ECT ale tiež obsahuje široké spektrum predpisov, ktoré sa týkajú prepravy energií, energetickej účinnosti a ochrany životného prostredia. V neposlednom rade stanovuje všeobecne záväzné predpisy pre riešenie sporov v režime medzinárodného práva. Prvé rozhodnutia o sporoch medzi investormi a členskými štátmi ECT a podľa ECT naznačujú nový a dôležitý vývoj.

Základným cieľom ECT je posilniť právny rámec v energetických otázkach vytvorením priestoru pre uplatňovanie pravidiel, ktoré budú všetky zúčastnené štáty (vlády) dodržiavať,

a tak minimalizovať riziká spojené s investovaním a obchodom vzťahujúcim sa k energetike. ECT sa zameriava na päť základných, pomerne rozsiahlych oblastí:

- ochrana zahraničných investícií na základe rozšírenia princípu národného zaobchádzania alebo udelených doložiek najvyšších výhod (podľa toho, čo je výhodnejšie) a ochrana proti kľúčovým rizikám neobchodného charakteru. Táto problematika je hlavným predmetom tejto publikácie spolu s problematikou riešenia sporov investor verzus štát;
- nediskriminačné podmienky pre obchod s energetickými materiálmi, výrobkami a zariadeniami sa vzťahom k energetike na základe pravidiel WTO a predpisy na zaistenie spoľahlivého (voľného) cezhraničného tranzitu energie pretekajúcej potrubím, elektrickou sieťou a ďalšími prostriedkami tranzitu energie;
- znižovanie vplyvu energetického cyklu na životné prostredie zlepšovaním energetickej účinnosti;
- riešenie sporov medzi zúčastnenými štátmi, a, v prípade investícií, medzi investormi a hostiteľskými štátmi (tzv. spory investor verzus štát);
- podpora energetickej účinnosti a snaha minimalizovať dopad výroby a využitia energie na životné prostredie.

Dohoda k energetickej charte prináša vyvážený stav pre prístup investorov k zdrojom energie. Na jednej strane stojí národná zvrchovanosť nad energetickými zdrojmi. Každá členská krajina má právo slobodne rozhodnúť, akým spôsobom a do akej miery by sa mali jej národné a štátne zdroje energie rozvíjať, a tiež do akej miery budú jednotlivé sektory energetiky otvorené pre zahraničné investície. Na druhej strane zmluva vyjadruje požiadavku, aby pravidlá pre prieskum, rozvoj a získavanie zdrojov energie bola verejne dostupné, bez diskriminačnej povahy a transparentné.

Autor poukazuje na niektoré výhody a riziká spojené s výkladom a aplikáciou ECT:

ECT, ako relatívne mladá medzinárodná zmluva v súvislosti s úpravou týkajúcou sa najvyšších výhod, preberá právne mechanizmy, ktoré sa už v oblasti bilaterálnych zmlúv o ochrane investícií (BIT) osvedčili. Na druhej strane stanovuje ECT meradlá, ktoré BIT ďaleko presahujú, a to širokou územnou a časovou pôsobnosťou zmluvy týkajúcou sa viac ako 50 zmluvných štátov, široko vykladaným pojmom „investícia“, ako aj veľkým výberom z možností súdneho i mimosúdneho urovnania sporu. Okrem vysokého stupňa ochrany, ktorý možno porovnávať s modernými BIT, ponúka ECT vyššiu mieru právnej istoty. Pretože sa vo vzťahoch medzi jednotlivými zmluvnými štátmi ECT používa, nie sú už rozhodnutia rozhodcovských súdov založené na báze podobnosti, ale vychádzajú z jedného a toho istého textu. Prvé rozhodnutia ukázali, že na základe zverejnenia konania prostredníctvom sekretariátu Konferencie ECT sa rozhodcovské súdy usilovali o jednotný výklad zmluvy. Na základe týchto rozhodnutí budú v budúcnosti výsledky právnych sporov súvisiacich s ECT predvídateľné v podstatne väčšej miere, než tomu bolo doteraz.

Dr.h.c. Doc. JUDr. Alena Paulíčková, PhD.

Fakulta práva Janka Jesenského, Vysoká škola v Sládkovičove